

УДК 811'111

Швачко С.О.

СТАТУС ВЕРБАЛЬНИХ МАРКЕРІВ У ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ ОЦІНЮВАННЯ

У статті порушуються питання ословлення результатів пізнавального процесу на матеріалі якісно-кількісної параметризації денотатів. Фокусується увага на скалярних маркерах little/few, much/many. Намічаються перспективи подальшого креативного пошуку в ендозоні дослідження.

Ключові слова: *пізнання, вербальні засоби, аксіологічне маркування, лексико-семантична парадигма, англійська мова.*

Швачко С.А. Статус вербальных маркеров в лексико-семантической парадигме оценивания. *В статье исследуются вопросы оязыковлениа результатов познавательной деятельности на материале качественно-количественной параметризации денотатов. Фокусируется внимание на скалярных маркерах little/few, much/many. Намечаются перспективы дальнейшего исследования.*

Ключевые слова: *познание, вербальные средства, аксиологическое маркирование, лексико-семантическая парадигма, английский язык.*

Shvachko S.O. Verbal markers status in lexico-semantic axiologic paradigm. *The article in question deals with axiologic nominations of cognitive process – qualitative&quantitative parameters of referents. Attention is being focused on scale markers little/few, much/many. The perspective vectors are being considered.*

Key words: *cognition, verbal means, axiological mapping, lexico-semantic paradigm, English.*

**Можеш допомогти – допоможи.
Для цього тебе у світ божий впустили
І. М. Колегаєва**

Пізнання – вічний двигун людського буття. Пізнати – значить акумулювати і ословити здобутий досвід – вельми необхідний для подальшого осмислення пізнавального процесу, який об'єктивується появою словесних новостворень, дієвістю епідигматичних зрушень, а також – принципів антропоцентризму, адаптивності у царині модусів мови, мовлення та мовленнєвої поведінки [2]. Стабільно при цьому представлена тріада – суб'єкт, об'єкт та сам процес пізнання, результати якого екстеріоризуються в якісно-кількісних оцінках параметризованих денотатів. Екстеріоризація маркерів денотатів актуалізується в аксіологічних ознаках «добре», «погано», «мало», «багато», «ніщо». Осмислення названої семантизації є вельми вагомим з огляду на поглиблення теорії концептуалізація vs категоризація, співвідношення діади Мислення :: Мова у річищі сьогоденної методології.

Об'єктом дослідження статті є питання оцінювання референтів в англомовному дискурсі, предметом – їх лінгвокогнітивне буття. Корпус досліджуваної парадигми об'єктивує дієвість принципу Не пізнано – Пізнано – Ословлено. Адгерентним та наскрізним є осмислення філософської про-

блеми Ніщо в її тріаді Бути :: Не бути / Пізнати :: Не пізнати / Статус людини у пізнавальному процесі. Останній починається з виявлення білих плям, лакун – культурем та лінгворем. Білі плями делакунізуються на синергетичних векторах самоорганізації та самоконтролю, про що свідчать феномени бісемії, полісемії, омонімії та енансіосемії.

Проблема пізнання та оцінювання результатів творчого пошуку має глибоке філософське коріння та міждисциплінарний характер. Характер пізнання залежить від поставленої мети, завдань, методів та студій дослідження. Слова не тільки називають речі, позначають поняття, але й інформують про оцінку позначуваного денотату. Слова семантизують аксіологічні (кількісні та якісні) параметри, синкретично інформуючи або однозначно діючи. Кількісні оцінки ословлюються у мовленнєвому модусі точно, приблизно та невизначено. Базовими є числівники та розмірні слова [3]. У мовному модусі семантизація здійснюється на різних рівнях – від морфемного до фразеологічного. Спільним при цьому є те, що кількісні характеристики вказують на результати оцінювання відповідно дискретних та недискретних денотатів. З часом квантитативні одиниці трансформуються у якісні маркери, або спустошуються. Феномен гіперболізації, деквантифікації [3] діє в прикладах: англ. *seven wonders*, укр. сто вовків гналось. Від рангу числівників (низького чи високого, від назв малих чи великих чисел) залежить семантика фразеологізмів у річищі понять Мало або Багато. Пор.: англ. *a word or two, thousand pardons*, укр. сказати два слова, тисячу пробачень [3]. Реалізація аксіологічних сем має шкалярний характер (англ. *scale*), що свідчить про суцесивність пізнавального процесу на векторі нічого не пізнано – мало пізнано – дещо пізнано – чимало пізнано – багато пізнано – все (ідеально) пізнано. Пізнання, як ментальний процес, знаходить своє омовлення у кожному слові, як у мікрокосмі свідомості (за Л. Виготським). Звернення до емпірії модусів мови – мовлення – мовленнєвої діяльності об'єктивує наявність кластерів семіотичних знаків на позначення полярних понять Мало, Багато. Значущість цієї тези є прозорою в англійському виразі *use soft words but hard facts*. Категоризація зазначених концептів обіймає епідигматичну (словотворчу) еволюцію номінативних та комунікативних одиниць. Базовими в англійському дискурсі є дихотомія *a few/little :: many/much*. Їх однойменні семи слугують критерієм належності вербальних одиниць до лексико-семантичного поля оцінювання. Лексична відсутність згаданих сем не виключає репрезентації денотатів.

Процеси лексикалізації та граматикизації об'єктивують універсальний характер процесів еволюції та інволюції, трансформації повнозначних слів та синтаксичних формантів. Пор. статус денумеральних дублетів англ. *-teen, -ty (<ten), in her teens, teenagers, twins* [3].

Наявність шкалярного омовлення результатів пізнавального процесу свідчить про стабільний характер останнього. Дієвим при цьому є наскрізний суцесивний принцип не знаємо – пізнаємо – ословлюємо. Оцінювання денотатів відбувається шляхом використання мовних одиниць, зареєстрованих у словниках або в пам'яті носіїв мови. Адгерентним при цьому є використання інновацій, що з'являються у мовленні, в лінгво-

когнітивному пізнанні енігматичного буття. Універсально діючими є закони синергетики, «співпраця» явищ самоорганізації та самоконтролю. Феномени мовного синкретизму (різновиди від бісемії до полісемії) об'єктивують епідигматичну (формальну та семантичну) девіацію семіотичних знаків в іншу тематичну нішу. Ретроспективне буття слів сугестує, «вітає» нове призначення інновацій. Деякі семи при цьому можуть зникати або з часом ставати стабільними. Новоявлені семи асоціюють з цивілізацією, новими референтами та еволюційними процесами.

Буття у мові віддзеркалює буття думки, але думка, як хмара, не завжди падає рясним дощем. У лінгвістичній науці білі плями є топіковими одиницями творчого пошуку. Навіть у дефініціях аутентичних словників словесна ідентифікація не є останньою інстанцією.

Поняття Мало / Багато у лінгвістичному тлумаченні представлені маркерами морфемного, лексичного та фразеологічного рівнів мови. Пор.: англ. *bluish, sweetish, milliard, coward, booklet, fearless, polyglot, minitext, polysemy, underdo, overvalue, to fuss much about nothing*. Вихідна одиниця змінює семантичний дизайн в дериватах-новоутвореннях. Пор.: англ. *to underdo, to overdo, manysided, fewsided, to overcook, to undercook*. У такому кластері народжуються антонімічні вторинні утворення, які, модифікуючись, залишають «батьківську хату». Доречним є приклад із лексемою *hard*, що протиставляється лексемі *hardly*: вихідна форма номінує позитивне значення, а похідна – навпаки, дистантуючись, виражає негативну оцінку.

Домінантними в парадигмах Мало та Багато є однойменні лексеми у вільних та фразеологічних словосполученнях типу *much water, to be one too many, the little small quantity, take very little pain, little green man, much ado about nothing, to think much, to have a few but not many, many a man, many a time*.

Причетним до енігматичного ряду є оксиморон, який осповлює об'єкт неочікувано та алогічно. Пор. англ. *low skyscrapers, horribly beautiful, sweet sorrow, poor millionaire, crying silence, littlest grey man, darkly pure, open secret, sun weather friend, worst friend, uncrowded crowd*. Експліцитні та імпліцитні засоби контрастивного найменування є прозорими в афоризмах типу англ. *Hope is a good breakfast but is a bad supper* (Bacon); *A rich man is nothing but a poor man with money* (G. Mencken); *Discontent is the first step in the progress of a man or nations* (O. Wilde). Григорій Сковорода залишив для нас авторизований афоризм укр. Тілом ми – ніщо, але думкою – щось та ще й велике.

Релевантним до проблеми оцінювання є *modus vivendi* метазнаків типу укр. Дещо, Ніщо, англ. *Nothing, Something*. Небуття – не завжди безатрибутне, безденотатне та безперспективне явище. Феномен небуття помалу зникає у пізнавальному процесі та осповлюється в лінгвістичній царині. Наявність символів + / - /~ маркує ефект відкритої «чорної скриньки». Лакунарні місця у пізнавальному процесі розкриваються, делакунізуються, мінімізуються. Осмислення поняття Ніщо та адгерентних знаків Дещо, Щось сприяє не тільки появі нового лексикону, але й препарує більш глибоке розуміння діади Мислення :: Мова.

Філологічний досвід свідчить, що немає незначних слів; діючими є

творчі пошуки, зусилля таїн семіотичних одиниць. Вічно діючими при цьому залишаються принципи динамізму, адаптивності, антропоцентризму. Концептуальне бачення проблеми Ніщо базується на осмисленні досвіду лексикографів, експертів-науковців стосовно релевантних питань. Вагомими є стилістичні прийоми ословлення досліджуваних парадигм, серед них вирізняється прийом літота, що перегукується з лексичним експліцитним корпусом. Пор.: англ. *little ways, little singer, from little up, the last but not least, the more haste the less speed*. На відміну від *small* лексема *little* генерує граматиалізований суфікс *-less*. Ступені порівняння *small, little* означені синтетично. Пор.: англ. *small – smaller – smallest; little – less – least*. Зберігаються при цьому й аналітичні форми та спрацьовує десемантизація морфеми *-less*. Пор. *fearless, homeless, hopeless*. Спустошеність значення простежується не тільки в окремих словах, але й у феномені епідигматичного буття – формальних і семантичних зрушеннях, у появі:

- етимологічних дублетів (*far – farther, further – farthest – furthest; late – later, latter – latest – last; little – littler – less, lesser – littlest – last*);
- десемантизації морфем (*hopeless – homeless*);
- конверсивних структур (*much ado about nothing*);
- рядів квантитативного наповнення (*furthermost, so much the more, all the more*);
- неочікуваних паттернів словоутворення (*gentlemostest, orangemostest, the little small quantity*).

Слова з'являються, зникають, модифікуються, спустошуються, еволюціонують, термінологізуються, утворюють кластери неологізмів. Концептуалізація знань відбувається засобом категоризації, за допомогою слів, потенції яких майстерно зберігають поети. Пор. укр.

На що пішли мої літа?	З нічого вийшла ніщота,
Туди ніщо не долетить,	Марнота марна всіх марнот,
А всіх нуртує, всіх кортить,	Банкрот уславлених щедрот
В ніщо пішли мої літа.	(І. Драч «Сізіфів меч»)

Висновок. Багато є таємниць у світі, а серед них – мова, яка вивищує людину над світом, робить її нездоланною. Мова – найбільший духовний скарб, в якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемогу і славу, культуру і традиції, думи і сподівання [1]. Мова як гетерогенне явище, потребує глибокого осмислення, комплексного підходу до наукового розуміння її буття [2]. До лінгвальних таїн тяжіє і явище лакунарності забутих або непізнаних феноменів, що є перспективним у царині нових відкриттів і творчих пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Колегаева І. М. Статусы надперсональной коммуникации (потенциальный, внешний, внутренний). Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса : Редакционно-издательский отдел управления по печати. – 1991. – С. 5–112.

3. Швачко С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти. – Посібник. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2008. – 128 с.

REFERENCES

1. Vykhovanets, I. R. (1993). Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys. K. : Lybid.
2. Kolehaeva, I. M. (1991). Statusi nadpersonalnoi kommunykatsyy (potentsyalnyi, vneshnyi, vnutrennyi). Tekst kak edynytsa nauchnoi y khudozhestvennoi kommunykatsyy. Odessa : Redaktsyonno-yzdatelskyi otdel upravleniya po pechaty.
3. Shvachko, S. O. (2008). Kvantytatyvni odynytsi anhliskoi movy: perekladatski aspekty. Vinnytsia : NOVA KNYHA.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2015 р.